

Drumun Pamē.

Najuprzejniej szlunje za
Tashenne nadestanie mi
Aderun Komisje
mamy placici Stawacki
prosze bardzo o puto-
wanie pod tej Aderun
mujego podpisu.

A mynubiem pomaianin

Karya Kurnapwidu

Abbaria 2 9/11 1908.

Marta M. Kacprzak
Łukasz Ratajczak

Nieznana korespondencja Marii Konopnickiej w zbiorach Gabinetu Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

Uniwersytet Warszawski, Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, kontakt: m.m.kacprzak@uw.edu.pl; l.ratajczak@uw.edu.pl,
ORCID ID: 0000-0002-0491-7970; 0000-0003-4999-4002

Sztuka Edycji 2/2023
ISSN 2084-7963 (print)
ISSN 2391-7903 (online)
s. 169–185

Spuścizna epistolograficzna pisarzy, zwłaszcza najbardziej znanych i najważniejszych twórców literatury, od dawna cieszy się atencją zarówno literaturoznawców i historyków zainteresowanych kontekstami ich życia i dzieł, jak i przeciętnych czytelników poszukujących informacji o ulubionych autorach czy życiu minionych pokoleń¹. Tym samym od drugiej połowy XIX wieku, mimo obiekcji etycznych i ograniczeń formalnych², przyciąga edytorów odpowiadających na te współczesne im potrzeby

¹ K. Maciąg, *Konopnicka w kręgu rodzinnym*, „Tematy i Konteksty” 2012, nr 2, s. 436.

² Zob. artykuły z numeru „Sztuka Edycji” (2019, nr 1) poświęconego intymistyce (do XIX wieku): D. Danek, *Intymistyka i przemoc edytorska – trzy przypadki* (Stanisław Morawski, Eliza Orzeszkowa, Zygmunt Krasiński), s. 29–41; J. S. Gruchała,

psychologiczne i badawcze, a przez to umożliwiających wykorzystywanie bloków epistolarnych i pojedynczych listów do budowania całościowego obrazu określonego czasu i kultury. Ich publikowanie ułatwia także zdobywanie informacji o przeżyciach, uczuciach, poglądach i przekonaniach autorów – głównie tych, których korespondencja stanowi szczególnie cenny materiał faktograficzny ze względu na brak innych dokumentów, w tym dzienników czy pamiętników. W ostatnich dziesięcioleciach coraz wyraźniej dostrzega się w korespondencji ten walor egodokumentów, które (podobnie jak dzienniki i pamiętniki, a także życiorysy, testamenty czy urzędowe zeznania) pełnią nie tylko właściwe dokumentowi historycznemu funkcje *stricte* informacyjne. Przez swój oczywisty charakter autobiograficzny listy są samoświadectwami, które jako źródła historyczne muszą podlegać szczególnemu traktowaniu. Dostarczają informacji o faktach, na podstawie których można budować narrację historyczną, przede wszystkim dotyczącą biografii (nie tylko autora, ale obu stron wymiany epistolarnej). Jednocześnie umożliwiają wejście w osobowość piszącego, pozwalają poznać jego emocje, stosunek do ludzi i otaczającej rzeczywistości, zgłębić subiektywny świat uczuć, sądów, poglądów i przekonań³. Nie sposób więc przecenić pracy edytorskiej nad udostępnianiem listów jak najszerszemu kręgowi odbiorców.

Na tym tle charakterystyczne jest, że zachowana bogata spuścizna epistolarna Marii Konopnickiej przez długi czas nie cieszyła się szczególną uwagą badaczy i edytorów. Do rzadkości należały takie publikacje, jak wydanie przez Ignacego Chrzanowskiego w periodyku „Sfinks” w 1912 roku trzech listów poetki do Teofila Lenartowicza zachowanych w jego albumie⁴ czy przedstawienie przez Józefa Magnuszewskiego w „Pamiętniku Literackim” w 1950 roku pięciu listów Konopnickiej do Jaroslava Vrchlický’ego⁵; fragmenty jej listów cytowano także w pracach dotyczących np. Elizy Orzeszkowej⁶. Znaczna rola w ujawnieniu epistolografii Konopnickiej przypadła publikacji Anny Leo z 1935 roku⁷, wiedzę o listach poetki uzupełniała książka Jadwigi Słomczyńskiej z 1946 roku⁸ oraz praca zbiorowa *Śladami życia i twórczości Marii Konopnickiej* w opracowaniu Jana Baculewskiego z 1963 roku⁹. Zainteresowanie korespondencją Konopnickiej wzmożło się jednak najsilniej w związku z przedsięwzięciami naukowymi zainspirowanymi pięćdziesięcioleciem śmierci pisarki. Wobec poczucia niedostatku źródeł dokumentacyjnych do badań nad jej życiem i twórczością w latach 1971–1975 opublikowano cztery tomy listów pisarki opracowane przez komitet redakcyjny pod przewodnictwem Konrada Górskiego (Stanisław Burkot, Edmund Jankowski, Jan Nowakowski i Justyna Leo, we współpracy z Jerzym Śliżińskim, ze Stanisławem Fitą, z Marią Bronarską i Kazimierzem Chruścińskim). To korespondencja z licznym gronem przyjaciół,

Bogata spuścizna
epistolarna
Marii
Konopnickiej
przez długi czas
nie cieszyła się
szczególną uwagą
badaczy i edytorów

Edytor między prawem a sumieniem, s. 7–16; T. Winek, *Dziewiętnastowieczne pytania i deklaracje dotyczące wydawania listów*, s. 149–161.

³ J. S. Gruchała, *Listy w rękach edytora – refleksje metodologiczne*, w: *Listy jako wyzwanie dla edytora*, pod red. J. S. Gruchały, Warszawa 2019, s. 59–63; W. Chorańczewski, A. Rosa, *Egodokumenty – egodokumentalność – analiza egodokumentalna – spuścizna egodokumentalna*, w: *Egodokumenty. Tradycje historiograficzne i perspektywy badawcze*, pod red. W. Chorańczewskiego, A. Pacevičiusa i S. Roszaka, Toruń 2015, s. 11–12.

⁴ I. Chrzanowski, *Z albumu Lenartowicza*, „Sfinks” 1912, nr 12, s. 329–355.

⁵ J. Magnuszewski, *Nieznana korespondencja Marii Konopnickiej z Jarosławem Vrchlickim*, „Pamiętnik Literacki” 1950, z. 2, s. 551–557.

⁶ Zob. m.in. M. Zdziechowski, *Listy (E. Orzeszkowej i do Niej pisane)*, w: *Elizie Orzeszkowej w hołdzie*, Grodno 1929, s. 25–40; E. Jankowski, *Eliza Orzeszkowa*, Warszawa 1966. Zob. też: *Wstęp*, w: M. Konopnicka, *Korespondencja*, t. 2: *Konopnicka – Orzeszkowa 1879–1910*, Wrocław 1972, s. 5–11.

⁷ A. Leo, *Garść listów Marii Konopnickiej*, „Przegląd Współczesny” 1935, nr 163, s. 204–213.

⁸ J. Słomczyńska, *Maria Konopnicka. Życie i twórczość*, Łódź 1946.

⁹ *Śladami życia i twórczości Marii Konopnickiej. Szkice historyczno-literackie, wspomnienia, materiały biograficzne*, zebrali i opracowali J. Baculewski, Warszawa 1963.

znajomych i współpracowników, zwłaszcza innych pisarzy, redaktorów oraz wydawców (Józef Ignacy Kraszewski, Stanisław Krzemiński, Teofil Lenartowicz, Ernest Schwab-Polabski, Jaroslav Vrchlický, Eliška Krásnohorská, František Kvapil, Eliza Orzeszkowa, Czesław Jankowski, Michał Radziwiłł, Maryla Wolska, Henryk Sienkiewicz, Attilio Begey, Jan Lorentowicz, Stefan Dembiński, Józef Rustejko, rodzina ks. Czartoryskich, Seweryna Duchińska, Maria i Władysław Mickiewiczowie), dotycząca przede wszystkim kwestii publikacji prac Konopnickiej, ale także spraw społeczno-politycznych¹⁰. Ta bardzo obszerna edycja nie objęła listów do rodziny. Zainteresował się nimi już wcześniej Tadeusz Czapczyński (zresztą badacz korespondencji poetki z Antonim Wodzińskim, Mieczysławem Pawlikowskim i Teofilem Lenartowiczem), który opublikował ich wybór w opracowaniu *Maria Konopnicka wobec spraw społecznych i narodowych w świetle korespondencji z lat 1888–1910* ogłoszonym w „Przeglądzie Nauk Historycznych i Społecznych” w 1955 roku¹¹, a następnie w książce *Tułacze lata Marii Konopnickiej. Przyczynki do biografii* w 1957 roku¹². Znajdują się w niej listy poetki do dzieci: Zofii, Laury, Jana i Stanisława, zięciów: Bolesława Królikowskiego i Adama Mickiewicza oraz do męża Jarosława Konopnickiego.

Zespół ten, mimo że niekompletny i oceniany przez rodzinę, w posiadaniu której wówczas pozostawał, był dla badaczy sygnałem, jak ważny i cenny materiał stanowi wszelkie, także prywatne i drobne, listy pisarki. Otworzyły się możliwości poznania bliżej Konopnickiej z czasów, gdy po opuszczeniu ziem polskich spędziła ostatnie dwadzieścia lat życia w nieustającej podróży po krajach południowej i zachodniej Europy. Dekadę później dostęp do tej spuścizny oddano do niemal wyłącznej dyspozycji Jana Baculewskiego, który w 1952 roku założył Archiwum Marii Konopnickiej przy Instytucie Badań Literackich PAN, a po objęciu w 1956 roku funkcji dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie przeniósł do niej całe archiwum. Aż do lat dziewięćdziesiątych XX wieku traktował on listy poetki, sukcesywnie odkupowane od jej spadkobierców, jako swój własny warsztat naukowy, co mocno ograniczało badanie korespondencji Konopnickiej z rodziną oraz innych listów przechowywanych wraz z tym zespołem.

Fragmety listów Konopnickiej z różnych zasobów, także na podstawie wcześniejszych wydań, cytowali w swoich pracach niejednokrotnie m.in. Alina Brodzka w 1959 roku, Maria Szypowska w 1963 roku, Wiesława Grochola w 1988 roku, Henryk Michalski w 1992 roku czy Iwona Kienzler w 2014 roku¹³. W niektórych opracowaniach nie uniknięto niestety pomyłek przy odczytywaniu rękopisów, błędów w datowaniu poszczególnych listów oraz powielania nieścisłości występujących we wcześniejszych edycjach korespondencji.

¹⁰ M. Konopnicka, *Korespondencja*, t. 1: *Do pisarzy: Józefa Ignacego Kraszewskiego, Stanisława Krzemińskiego, Teofila Lenartowicza, Ernesta Schwaba-Polabskiego, Jarosława Vrchlickiego, Elišky Krásnohorské, Františka Kvapila*, t. 2: *Konopnicka – Orzeszkowa 1879–1910*, t. 3: *Korespondencja w sprawach redakcyjnych i wydawniczych oraz listy do pisarzy: Władysława Mickiewicza, Czesława Jankowskiego, Michała Radziwiłła, Maryli Wolskiej, Henryka Sienkiewicza*, t. 4: *Listy dotyczące akcji wrzesińskiej i innych spraw społeczno-narodowych do Attilio Begeya, Jana Lorentowicza, ks. Stefana Dembińskiego oraz do Józefa Rustejki, rodziny ks. Czartoryskich, Seweryny Duchińskiej, Marii i Władysława Mickiewiczów*, oprac. Komitet Redakcyjny, K. Górski (redaktor naczelny), Wrocław 1971–1975.

¹¹ T. Czapczyński, *Maria Konopnicka wobec spraw społecznych i narodowych w świetle korespondencji z lat 1888–1910*, „Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych” 1955, t. 4.

¹² T. Czapczyński, *Tułacze lata Marii Konopnickiej. Przyczynki do biografii*, Łódź–Wrocław 1957.

¹³ A. Brodzka, *Maria Konopnicka*, Warszawa 1959; M. Szypowska, *Konopnicka, jakiej nie znamy*, Warszawa 1963; W. Grochola, *Niełatwo być Konopnicką*, Warszawa 1988; H. Michalski, *Maria Konopnicka w kręgu rodzinnym (na podstawie korespondencji)*, w: *Maria Konopnicka. Głosy o życiu i pisarstwie w 150-lecie urodzin*, Warszawa 1992; I. Kienzler, *Maria Konopnicka. Rozwydrzona bezbożnica*, Warszawa 2014; T. Budrewicz, *Konopnicka. Szkice historycznoliterackie*, Kraków 2000.

Zainteresowanie epistolografią Konopnickiej znacznie wzrosło po wydaniu w 2005 roku jej listów do stryja Ignacego Wasiłowskiego ze zbiorów warszawskiego Muzeum Literatury¹⁴, a następnie w 2010 roku – listów poetki do męża Jarosława przechowywanych w Gabinetie Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie¹⁵ (dostęp do nich otworzył się po śmierci Jana Baculewskiego w 1994 roku). W tym samym roku ukazała się licząca niemal tysiąc stron edycja listów pisarki do synów i córek z lat 1887–1910 opracowana przez Lenę Magnone także na podstawie materiałów z Gabinetu Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie¹⁶. W 2017 roku Maria Krajewska ogłosiła następne nieznane osobiste listy Konopnickiej¹⁷. Jednak – sparafrazujmy słowa, które wypowiedział niegdyś zasłużony edytor o poecie romantycznym – Maria Konopnicka nadal pisze listy¹⁸. Dotąd bowiem poza uwagą i zainteresowaniem badaczy i edytorów, a więc poza obiegiem naukowym, pozostało osiem niewielkich listów, które Maria Konopnicka skierowała do czterech adresatów (o dobrze znanych nazwiskach), a które są przechowywane w Gabinetie Rękopisów BUW wraz z jej korespondencją do rodziny. Pragniemy o nich przypomnieć w tym opracowaniu.

Pięć z prezentowanych tu tekstów to listy Konopnickiej do historyka literatury i bibliografa Wiktora Hahna (1871–1959) pisane u schyłku życia poetki – od lutego 1908 do maja 1910 roku. Ich tematyka koncentruje się wokół organizowanych aktywnie przez adresata obchodów stulecia urodzin Juliusza Słowackiego w 1909 roku i ewentualnego udziału w nich Konopnickiej; korespondencja porusza także temat uroczystości ponownego pogrzebu hetmana Stanisława Żółkiewskiego w Żółkwi w 1908 roku. Z tego samego okresu pochodzi nadany w lutym 1910 roku list Konopnickiej do sędziwego poety i tłumacza Felicjana Faleńskiego (1825–1910) związany z uczczeniem jego osiemdziesiątych piątych urodzin. Najwcześniejszy z prezentowanych tekstów to opatrzony datą z czerwca 1888 roku list do pisarza, varsavianisty i kolekcjonera Wiktora Gomulickiego (1848–1919) stanowiący dowód wstawiennictwa poetki w sprawie recenzji prasowej sztuki teatralnej jej przyjaciółki Anieli Tripplinówny (1842–1908). Czwarty adresat prezentowanej korespondencji to osoba najmniej znana, ale także bliska kręgom kulturalno-naukowym – to znajoma Konopnickiej, Zofia Rutkiewiczowa (zm. 1919), matka biologa i filozofa Bohdana Rutkiewicza (1887–1933), którego choroby dotyczy list z lutego 1910 roku. Tutaj ten zespół materiałów został uzupełniony – w charakterze swoistego aneksu – o jeszcze jedną jednostkę korespondencyjną, drobną, lecz interesującą z punktu widzenia informacji o życiu Konopnickiej, zwłaszcza u jego kresu. To zapisany na bilecie wizytowym krótki list proboszcza parafii Jedlicze ks. Edwarda Janickiego (1843–1915) do Marii Konopnickiej dotyczący zamawianej przez adresatkę mszy świętej.

Publikowane teksty nie są korespondencją literacką, należy je uznać za tzw. listy właściwe, związane z codzienną praktyką piśmienną, w której indywidualny nadawca przekazuje konkretnemu adresatowi treść informacyjną i towarzyską, nie przeznaczając

Maria
Konopnicka
nadal pisze listy

¹⁴ M. Konopnicka, *Listy do Ignacego Wasiłowskiego*, opracował, wstępem i przypisami opatrzył J. Nowak, Warszawa 2005.

¹⁵ J. Nowak, *Gdzie jest mój skarb? Ach, gdzie jest gniazdo moje? O Marii i Jarosławie Konopnickich, z dodatkiem listów poetki do męża*, „Pamiętnik Literacki” 2010, z. 1, s. 153–186.

¹⁶ M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, opracowała, wstępem i przypisami opatrzyła L. Magnone, Warszawa 2010.

¹⁷ M. Krajewska, *Listy Marii Konopnickiej do rodziny Majewskich w zbiorach Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie*, „Napis” 2017, nr 23, s. 118–131.

¹⁸ Z. Sudolski, *Zygmunt Krasiński nadal pisze listy*, „Pamiętnik Literacki” 1997, z. 4, s. 167–169.

zasadniczo swej wypowiedzi do publikacji¹⁹. To listy prywatne, ale z jednym wyjątkiem nie mają wyraźnego charakteru osobistego – można o nim mówić jedynie w odniesieniu do listu Konopnickiej do Rutkiewiczowej, choć i w nim dostrzegamy towarzyską konwencjonalność, daleką od intymności. Nadawców i adresatów łączy tu ze sobą znajomość, czasem widoczna życzliwość, ale nie zażyłość. List gratulacyjny do Faleńskiego można nawet uznać za oficjalny, podobnie jak list do Hahna z października 1909 roku, w istocie skierowany do członków lwowskiego Komitetu do spraw obchodów jubileuszu Słowackiego. Wyjąwszy list do Rutkiewiczowej, w prezentowanej tu korespondencji chodzi o załatwienie konkretnych spraw bieżących – przekazanie odpowiedzi, decyzji, prośb, złożenie życzeń, okazjonalne okazanie szacunku. Określone tak cele oznaczają, że listy te mają ważną funkcję informacyjną, a także charakterystyczną dla tego typu korespondencji funkcję sprawczą – stanowią wydarzenia o określonych skutkach. Najbardziej oficjalny list gratulacyjny do Faleńskiego oraz najbardziej osobisty list do Rutkiewiczowej pełnią też niewątpliwie funkcję fatyczną, u ich podstaw leży troska o nawiązanie i podtrzymanie stosownego kontaktu w danych okolicznościach towarzyskich. O wyrażeniu uczuć osobistych możemy mówić właściwie wyłącznie w odniesieniu do listu do Rutkiewiczowej, przy czym należy zauważyć, że służy to nie tyle własnej ekspresji emocjonalnej nadawczyni, ile wsparciu adresatki. W pozostałych listach Konopnicka wyraża krótko swe poglądy i przekonania związane przede wszystkim z polską literaturą i historią.

W tych uwarunkowaniach owe niedługie i mało osobiste listy przynoszą jednak sporo cennych, nawet jeśli drobnych, informacji dla zainteresowanych Konopnicką. Mówią o jej relacjach z osobistościami świata nauki i kultury drugiej połowy XIX i początku XX wieku, o jej niegasnącym zainteresowaniu polskim życiem kulturalno-naukowym i jej determinacji uczestniczenia w nim, pragnieniu właściwego zachowania się w jego okolicznościach, o historii jej zaangażowania w jubileusz Słowackiego i uwarunkowaniach skali tego zaangażowania. Czytamy także w tych listach o cenionych przez Konopnicką cechach poezji i sposobach wartościowania literatury, o jej ocenie poezji Felicjana Faleńskiego. Dostrzegamy stosunek Konopnickiej do Nicei początku XX wieku. Fascynujące, że widzimy obraz Konopnickiej, która – choć niechętna – nie potrafi odmówić prośbie przyjaciółki i która współodczuwa z nieszczęśliwą matką chorego syna. Stale dostajemy informacje o stanie zdrowia poetki i jej kuracjach pod koniec życia (w autografach widzimy zresztą związane z tym „psucie się” duktu jej pisma). List proboszcza parafii, do której należał Żarnowiec, wskazuje wreszcie na stosunek Konopnickiej do praktyk religijnych. Te treści i walory przechowywanych w Gabinecie Rękopisów BUW listów przekonują nas o sensie i potrzebie ich publikacji, która pozwoli uzupełnić zbiór drukowanych listów Konopnickiej.

Autografy przedstawianych tu listów należą do różnych zespołów proveniencyjnych przechowywanych w Gabinecie Rękopisów BUW. Są to:

¹⁹ J. S. Gruchala, *Listy w rękach edytora – refleksje metodologiczne*, s. 61–62; P. Rodak, *Między zapisem a literaturą. Dziennik polskiego pisarza w XX wieku* (Żeromski, Nalkowska, Dąbrowska, Gombrowicz, Herling-Grudziński), Warszawa 2011, s. 33–34; E. Rybicka, *Antropologiczne i komunikacyjne aspekty dyskursu epistolograficznego*, „Teksty Drugie” 2004, nr 4, s. 44–45.

- Rps BUW nr inw. 943 – dar Redakcji „Kuriera Polskiego” z 13 czerwca 1960 roku (w tym zespole znajduje się list Konopnickiej do Felicjana Faleńskiego);
- Rps BUW nr inw. 1011 – dar Juliusza Wiktora Gomulickiego z 12 czerwca 1961 roku (do tego zespole należy list Konopnickiej do Wiktora Gomulickiego);
- Rps BUW nr 1419 – dar Janiny Kanofojskiej przekazany do BUW przez Rektora UW Stanisława Turskiego 7 kwietnia 1960 roku (w skład tego zespole wchodzi pięć listów Konopnickiej do Wiktora Hahna – w tym jeden na karcie pocztowej – oraz jeden list do Zofii Rutkiewiczowej);
- Rps BUW nr 1427 – zakup od Leszka Solińskiego z 11 sierpnia 1963 roku (z tego zespole pochodzi list na wizytówce Edwarda Janickiego do Konopnickiej).

Szczególnie interesujące są dzieje listu Konopnickiej do Faleńskiego. Tę niezwykłą historię, z pewnością wartą przedstawienia, znamy z dołączonej w materiałach Gabinetu Rękopisów BUW do listu Konopnickiej relacji Leona Faleńskiego (1891–1965), niespokrewnionego z poetą-adresatem ekonomisty, byłego podpułkownika Armii Krajowej. List do Felicjana Faleńskiego został przez Konopnicką zaadresowany formalnie do redakcji „Tygodnika Ilustrowanego”²⁰ i przesłany z Nicei na warszawski adres periodyku z prośbą o przekazanie adresatowi. Według informacji Leona Faleńskiego list należał do spuścizny poety, publicysty i varsavianisty Artura Oppmana (1867–1931), który wchodził w skład redakcji „Tygodnika Ilustrowanego” (w latach 1905–1920, od 1918 roku jako współredaktor) – co zresztą zapewne oznacza, że w 1910 roku list nie trafił do właściwego adresata (Konopnicka pisała go w Nicei 16 lutego, a sędziwy Faleński zmarł 11 października tego roku). To Or-Ot miał dołączyć do listu nieczęsto spotykaną fotografię stosunkowo młodego Faleńskiego towarzyszącą listowi do dziś w zbiorach Gabinetu Rękopisów BUW. Następnym właścicielem materiałów był brat Or-Ota, inżynier Feliks Oppman (ur. ok. 1870), który w 1943 roku przekazał je, prosząc o zabezpieczenie cennej pamiątki, Leonowi Faleńskiemu (może ze względu na zbieżność nazwisk jego i poety-adresata). Ten w 1944 roku po upadku powstania warszawskiego przeniósł list Konopnickiej kanałami z Mokotowa do Śródmieścia, a po wywiezieniu z 28 Dywizją Piechoty AK do obozu przejściowego w Ożarowie, a następnie do obozu w Bergen-Belsen, zanim został tam zrewidowany, zakopał go wraz z posiadanymi dokumentami AK. Po interwencji Międzynarodowego Czerwonego Krzyża został następnie wywieziony do Oflagu II D Gross Born (Grossborn-Westfalahnhof), dokąd zabrał ocaloną paczkę z cenną zawartością, którą podobnie ukrył w następnym obozie. Po jego wyzwoleniu 15 kwietnia 1945 roku Leon Faleński wyruszył w daleką drogę do Warszawy, zabierając list Konopnickiej. W 1946 roku przekazał go w Krakowie współtowarzyszowi obozowej niedoli, historykowi Józefowi Sieradzkemu (właśc. Adolf Hirschberg, 1900–1960), w celu publikacji. Podczas przeprowadzki Sieradzkiego list i zdjęcie na pewien czas zaginęły, ale, odnalezione w jednej z książek, szczęśliwie powróciły do Leona Faleńskiego. W 1960 roku wraz z darem Redakcji „Kuriera Polskiego” trafiły do zbiorów Gabinetu Rękopisów BUW, dzięki czemu dziś możemy ogłosić drukiem list Marii Konopnickiej do Felicjana Faleńskiego z 1910 roku.

²⁰ „Tygodnik Ilustrowany” – pismo literackie, artystyczne i społeczne wychodzące w Warszawie w latach 1859–1939; założył je i wydawał do 1874 roku Józef Unger, do 1882 roku – Gracjan Unger, a następnie – Gebethner i Wolff; opublikowano w nim w odcinkach m.in. *Nad Niemnem* Elizy Orzeszkowej, *Chłopów* Władysława Stanisława Reymonta, *Popioły* Stefana Żeromskiego; pismo przyczyniło się do rozwoju polskiej ilustracji drzeworytniczej. Felicjan Faleński współpracował z tym periodykiem.

Opis fizyczny obiektów

- 1. List Marii Konopnickiej do Felicjana Faleńskiego z 16 lutego 1910 roku**
Rps BUW nr inw. 943, k. 1–2. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 15 × 11 cm. Trzy strony zapisane fiołkowym atramentem. Fragment koperty: Pologne Varsovie Wielmożny Fel. Faleński w Warszawie. Red. Tygodnika Ilustr. Zgoda 12. z prośbą o przesłanie. Stempel pocztowy: Nice 16 II 1910. Na odwrocie koperty: M. Konopnicka. W teczce w Gabinecie Rękopisów BUW dołączona fotografia Felicjana Faleńskiego o wymiarach 10 × 6 cm. Zakład Fotograficzny Karola Beyera. Krakowskie Przedmieście No 389 w Warszawie. Na odwrocie fotografii napis: Felicjan Medard Faleński *1825 †1910
- 2. List Marii Konopnickiej do Wiktora Gomulickiego z 12 czerwca 1888 roku**
Rps BUW nr inw. 1011, k. 6–7. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 17,5 × 13,5 cm. Jedna strona zapisana fiołkowym atramentem.
- 3. List Marii Konopnickiej do Wiktora Hahna z 9 lutego 1908 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 3–4. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 17,5 × 11 cm. Jedna strona zapisana fiołkowym atramentem.
- 4. List Marii Konopnickiej do Wiktora Hahna z 25 marca 1909 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 5–6. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 17,5 × 13,5 cm. Jedna strona zapisana fiołkowym atramentem.
- 5. List Marii Konopnickiej do Wiktora Hahna z 2 kwietnia 1909 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 7–8. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 15 × 11 cm. Trzy strony zapisane czarnym atramentem.
- 6. List Marii Konopnickiej do Wiktora Hahna z 25 października 1909 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 9–10. Arkusz gładkiego papieru listowego o wymiarach 22,5 × 14,5 cm. Dwie strony zapisane fiołkowym atramentem.
- 7. List Marii Konopnickiej do Wiktora Hahna z 13 maja 1910 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 11. Karta korespondencyjna zapisana czarnym atramentem. Adres: Profesor Wiktor Hahn we Lwowie ul. Żulińskiego l. 4. Stempel pocztowy nieczytelny.
- 8. List Marii Konopnickiej do Zofii Rutkiewiczowej z 10 lutego 1910 roku**
Rps BUW nr 1419, k. 23. Kartonik koloru zielonego o wymiarach 11,5 × 9 cm.
- 9. List Edwarda Janickiego do Marii Konopnickiej (niedatowany; na awersie biletu, w prawym górnym rogu, dopisek ołówkiem: 24/10.1905, sporządzony inną ręką, prawdopodobnie Jana Baculewskiego).**
Rps BUW nr 1427, k. 8. Bilet wizytowy o wymiarach 10,5 × 7 cm. Jedna strona zapisana czarnym atramentem, na odwrocie nadruk: Książd Edward Janicki Dziekan Jasielski i proboszcz w Jedliczu. poczta i stacja kolejowa Jedlicze.

Zespół listów autorstwa Marii Konopnickiej został tu zaprezentowany w układzie osobowym, w kolejności zgodnej z uporządkowaniem alfabetycznym nazwisk adresatów, przy zachowaniu chronologii w zbiorze listów do jednej osoby – Wiktora Hahna. Wydaje się to rozwiązanie najkorzystniejsze mimo usytuowania listu do Gomulickiego między korespondencją późniejszą – układ ściśle chronologiczny musiałby niekorzystnie rozbić zespół listów do Hahna, układ chronologiczny według daty pierwszego listu do danego adresata spowodowałby włączenie dość osobistego listu do Rutkiewiczowej między korespondencją bardziej oficjalną, układ tematyczny nie jest adekwatny do tak niewielkiego zbioru, a inny układ osobowy oznaczałby arbitralne wartościowanie osób i relacji. Oczywiście jako ostatni został umieszczony tu jedyny list, którego Maria Konopnicka była adresatką, a nie nadawczynią.

Prezentując listy, nie ujednolicamy zapisu dat i miejsc ich nadania, zarówno jeśli chodzi o konwencję podania daty, jak i ułożenie datacji w tekście listu.

Zgodnie ze współczesną praktyką edytorską wydawania tekstów z XIX i początku XX wieku²¹ pisownia została zmodernizowana przez dostosowanie do współczesnych norm polszczyzny w zakresie:

- pisowni łącznej i rozdzielnej wyrażen przyimkowych (np. „zdaleka” – „z daleka”, „narazie” – „na razie”) oraz partykuły „by” („możnaby” – „można by”);
- pisowni szeregu i-j-y (np. „Marya” – „Maria”, „Juljusz” – „Juliusz”, „komedja” – „komedia”, „harmonję” – „harmonię”), w tym końcówki -ji itp. („poezyi” – „poezji”, „intencyę” – „intencję”);
- form końcówek narzędnika i miejscownika liczby pojedynczej i mnogiej „-em”, „-emi” (np. „wysokiem” – „wysokim”, „gorącem” – „gorącym”, „swojem” – „swoim”, „jakiemi” – „jakimi”, „Twem” – „Twym”);
- pisowni małą i wielką literą (np. „Książka” – „książka”, „Sobotę” – „sobotę”); oryginalną ortografię wielkich liter zachowano w przypadku ewidentnego nacechowania wartościującego związanego z intencjonalnym wyrażeniem szacunku („Odezwa”, „Komitet”, „Prezes”, „Hetman”);
- zapisu dat z kropką po liczbach rzymskich (np. „III.” – „III”).

Zachowano natomiast zapis z typowym dla rękopisów tego czasu dopełnieniem słownym liczebnika w indeksie górnym („9^{tej}”). Nie rozwijano także konwencjonalnych i zrozumiałych w kontekście skrótów wyrażen grzecznościowych („Sz. Pan” – „Szanowny Pan”, „P.” – „Panna”).

Interpunkcja została zmodernizowana jedynie w miejscach rażącej sprzeczności ze współczesną normą (np. w zakresie wydzielenia przecinkami zdań podrzędnych).

²¹ J. S. Gruchała, *Uwagi o wydawaniu tekstów dziewiętnastowiecznych*, w: *Studia z Międzyepoki. Literatura wobec przemian cywilizacyjnych i społecznych lat 1764–1863*, pod red. E. Graczy-Chmury i A. Wałki, Kraków 2017, s. 197–205.

1. List do Felicjana Faleńskiego z 16 lutego 1910 roku

Czcigodny Panie,

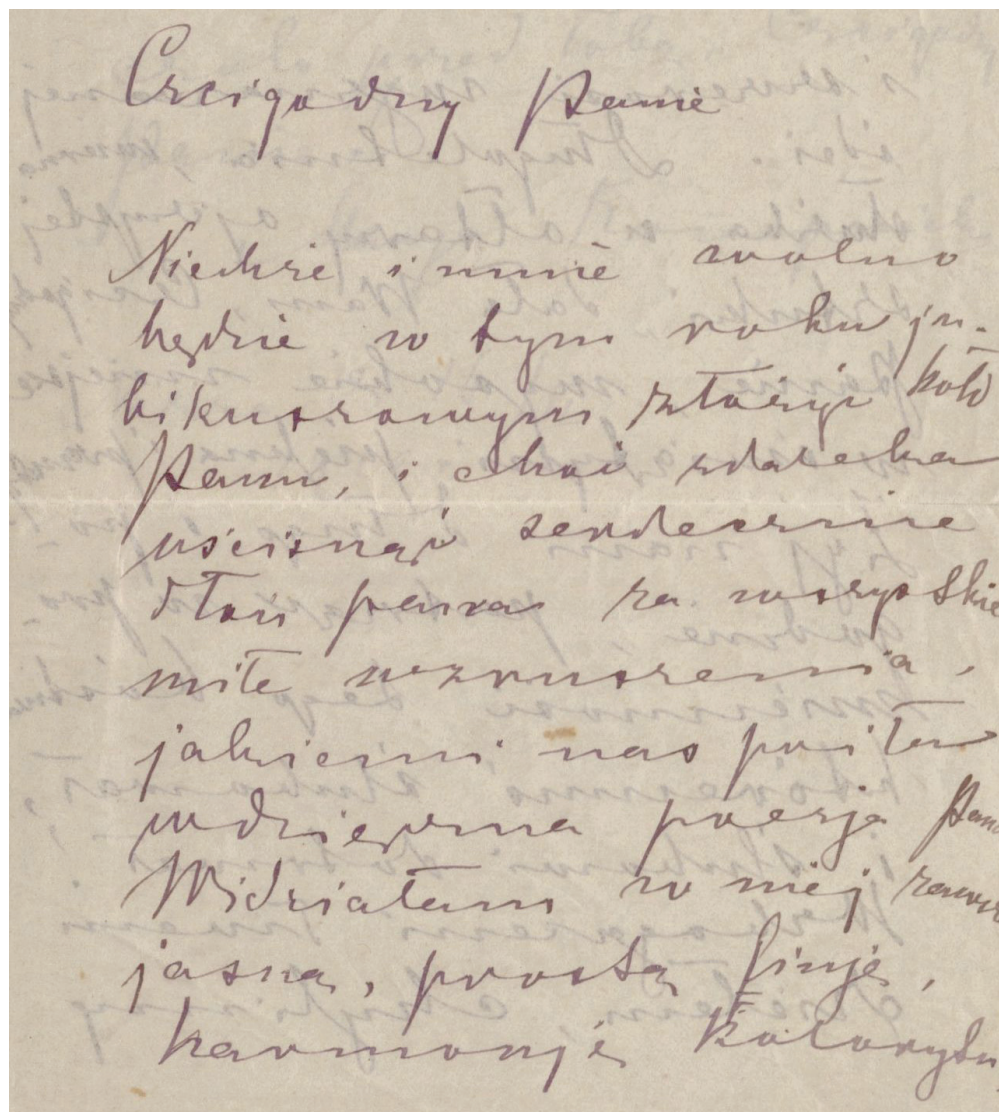
Niechże i mnie wolno będzie w tym roku jubileuszowym złożyć hołd Panu i choć z daleka uścisnąć serdecznie dłoń Pana za wszystkie miłe wzruszenia, jakimi nas poila wdzięczna poezja Pana. Widziałam w niej zawsze jasną, prostą linię, harmonię kolorytu i szczerą wyznawaną ideę. Długoletnia, wierna służba u ołtarzy ojczystej sztuki dała Wam, Czcigodny Panie, wysokie miejsce w świątyni piękna i prawdy. Żyj nam długo i pogodnie, patrząc w promienność tego bóstwa, któremuś ślubował i ślubowi dotrwał! Wzbogaceni Twym dziełem, chylimy czoło przed Tobą, Czcigodny Panie!

Maria Konopnicka

Nicea dn. 16/II 1910 r.

Objaśnienia

- nagłówek *Felicjan Medard Faleński* (1825–1910) – poeta, dramaturg, prozaik, krytyk literacki, tłumacz; uznawany często za czołowego przedstawiciela polskiego parnasizmu; erudyta i znawca literatury światowej; tłumacz m.in. Hezjoda, Wergiliusza, Horacego, Juwenalisa, Dantego, Francesco Petrarki, Williama Shakespeare’a, Ludovica Ariosta, Waltera Scotta, Heinricha Heinego, Viktora Hugo, Alfreda de Musseta; badacz twórczości Jana Kochanowskiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Edgara Allana Poe’go; wydawca Teodozjusza Krzywickiego; współpracownik periodyków warszawskich: „Biblioteki Warszawskiej”, „Tygodnika Ilustrowanego”, „Kłosów”, „Bluszczu”, „Tygodnika Mód i Powieści”, „Kroniki Rodzinnej”, „Gazety Polskiej”, „Tygodnika Powszechnego”, a także „Świtu” (redagowanego przez Marię Konopnicką w latach 1884–1886), gdzie w 1884 roku (nr 5) ogłosił część zbioru *Meandry*, opublikowanego później w Krakowie w 1892 roku. Zob. M. Tyrowicz, *Faleński Felicjan Medard*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 6, Wrocław 1948, s. 348–350.
- 2 *w tym roku jubileuszowym* – w 1910 roku, kilka miesięcy przed śmiercią 11 października 1910 roku, Felicjan Faleński obchodził osiemdziesiątą piątą rocznicę urodzin. W związku z nią bardziej zainteresowano się jego twórczością i właściwie po raz pierwszy – uczczeniem jego zasług dla literatury polskiej. Jan Lorentowicz poświęcił mu studium *Felicjan Faleński. (W 85-tą rocznicę urodzin)* ogłoszone 19 grudnia 1909 roku w dodatku „Literatura i Sztuka” (nr 34) do warszawskiej „Nowej Gazety” (nr 580), Włodzimierz Zazula – obszernie opracowanie *Felicjan Medard Faleński. Studium literackie* w dodatku „Przewodnik Naukowy i Literacki” do „Gazety Lwowskiej” w 1910 roku (z. 1–8), Wiktor Gomulicki napisał ku jego czci wiersz *Felicjanowi Faleńskiemu*, zainteresowali się nim dziennikarze, m.in. ostatni wywiad z poetą przeprowadził dla „Świata” Wincenty Kosiakiewicz (Demil [W. Kosiakiewicz], *U Felicjana. Garść smutnych wrażeń*, „Świat” 1910, nr 2). Prezentowany list to świadectwo pragnienia Konopnickiej (zwykle dbającej o uhonorowanie uroczystości ważnych osobistości okolicznościowymi depešami), aby przyłączyć się do uczczenia urodzin poety. Zob. J. W. Gomulicki, „*Duch od pragnień*” (*O Felicjanie Faleńskim*), „Ateneum” 1938, nr 6, s. 783–821; U. Kowalczyk, *Felicjan Faleński. Twórczość i obecność*, Warszawa 2002, s. 25.
- 7 *promienność tego bóstwa* – nawiązanie do mitologii grecko-rzymskiej przywołuje tu postać Apolla, syna Zeusa i Leto, o przydomku Phoibos („Jaśniejący”), jednego z dwunastu bóstw olimpijskich, boga piękna, światła słonecznego, życia i śmierci, prawdy i wroźb, a w tym kontekście przede wszystkim – wszelkich sztuk, zwłaszcza sztuki poetyckiej i natchnienia artystycznego. Apollo pojawia się w twórczości Felicjana Faleńskiego, m.in. w przekładach sonetów Francesca Petrarki. Zob. *Pieśni Petrarki*, tłum. F. Faleński, nakładem tłumacza, Warszawa 1881.

Il. 1. List Marii Konopnickiej do Felicjana Faleńskiego z 16 lutego 1910 roku; źródło: Rps BUW nr inw. 943, k. 1–2

Oceny zaś
wyprasane –
cóż są warte?

2. List do Wiktora Gomulickiego z 12 czerwca 1888 roku

Szanowny Panie,

Ośmielam się mieć prośbę do Pana. Oto – czy nie można by tam nieco życzliwiej
usposobić naszego krytyka teatralnego względem *Stryja i synowca* p. Tripplinówny? Nie
idzie o apoteozę; ale obok nagany – jeśli się jej okaże potrzeba – niech nie będą pomi-
nięte i zalety, jakie ta komedia, w założeniu swoim bardzo obywatelska, mieć może.

5

P. Tripplinówna pisze do mnie list za listem i nalega, abym Was prosiła o взгляд na
nią. Czynię to – chociaż rolę taką brzydzę się po prostu, bo wierzę, że i bez prośby rzecz
każda sprawiedliwą ocenę znaleźć powinna. Oceny zaś wyprasane – cóż są warte? Czy
Pan nie zajrzy kiedy do Frascati?

Z poważaniem

10

M. Konopnicka

12/6.88.

Objaśnienia

- nagłówek *Wiktor Teofil Gomułicki* (1848–1919) – poeta, nowelista, powieściopisarz, krytyk literacki, felietonista, tłumacz, znawca i piewca dziejów Warszawy, bibliofil; tłumacz m.in. dzieł Charles'a Baudelaire'a; znawca życia i twórczości Cypriana Norwida; współpracownik i członek redakcji licznych periodyków, m.in. „Przeglądu Tygodniowego”, „Opiekuna Domowego”, „Kuriera Warszawskiego”, „Kuriera Codziennego”, „Tygodnika Powszechnego”, „Prawdy”, „Kraju”, a także „Świt” w okresie redakcji Marii Konopnickiej, pism satyrycznych „Mucha” i „Kolce”. Zob. R. Taborski, *Gomułicki Wiktor Teofil*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 8, Wrocław 1959–1960, s. 275–277.
- 3 *naszego krytyka teatralnego* – Teodor Józef Fryderyk Jeske-Choiński (1854–1920), pisarz, historyk, dramaturg, publicysta, krytyk literacki i teatralny; współpracownik, współredaktor i redaktor licznych periodyków: „Warta”, „Wiek”, „Ateneum”, „Nowiny”, „Przegląd Tygodniowy”, „Niwa”, „Rola”, „Kurier Warszawski”, „Wędrowiec”, „Kronika Powszechna”, „Słowo”, „Gazeta Lwowska”, „Tygodnik Ilustrowany”. W latach 1884–1896 umieszczał stałe krytyki literackie i teatralne w „Kurierze Warszawskim”, kierował też działem literackim. Konopnicka nazywa go w liście do Gomułickiego „naszym krytykiem” ze względu na wspólną jego, jej i Jeske-Choińskiego współpracę z „Kurierem Warszawskim”.
- „*Stryja i synowca*” p. *Tripplinówny* – Aniela Tripplin (1842–1908), literatka, autorka powieści, sztuk teatralnych, przekładów literackich, artykułów w prasie warszawskiej, m.in. wspomnienia o lekarzu-podróźniku i pisarzu Teodorze Tripplinie, jej stryju (*Ostatnie lata śp. T. Tripplina*, „Kłosy” 1881, nr 816); współpracowniczką czasopism „Bluszcz”, „Echo”, a także „Świt” w okresie redakcji Marii Konopnickiej. Na scenie warszawskiego Teatru Letniego 17 czerwca 1888 roku wystawiono jej trzyaktową sztukę *Stryj i synowiec*, o której przychylną recenzję Konopnicka, zaprzyjaźniona z autorką, prosi w prezentowanym liście Gomułickiego jako członka redakcji „Kuriera Warszawskiego”. Dramatopisarstwo Tripplinówny spotykało się już wcześniej z dość krytycznymi ocenami, nawet w recenzji przyjaciela Konopnickiej Jana Gadomskiego zamieszczonej w „Świcie” (J. G. [J. Gadomski], *Przegląd teatralny* [...] „*Hrabia rejent*”, *komedja w jednym akcie, oryginalnie napisana przez Anielę Tripplin*, „Świt” 1885, nr 18, s. 143). Wstawiennictwo Konopnickiej u Gomułickiego okazało się skuteczne – już 18 czerwca 1888 roku, dzień po wystawieniu *Stryja i synowca*, Teodor Jeske-Choiński przedstawił w rubryce „Z teatru” w „Kurierze Warszawskim” szczegółowe streszczenie sztuki, powściągliwie doceniając staranność inscenizacji i pracę wykonawców, a taktownie powstrzymując się od sądów i ocen dotyczących tekstu, niewątpliwie słabego artystycznie. Recenzent nazwał Tripplinównę „sympatyczną autorką” i zgodnie z sugestią Konopnickiej zwrócił uwagę na „zasady na wskroś obywatelskie”, wiarę w „ofiarność i poświęcenia publiczne” u części bohaterów. Znacznie wnikliwszą, a zarazem krytyczną i nawet złośliwą recenzję sztuki przedstawił tego samego dnia Marian Gawalewicz w „Kurierze Codziennym”, podobnie pisał Władysław Książek w „Słowie”; mało pochlebnie wypowiedział się też recenzent „Kuriera Porannego”. Zob. T. J. Ch. [T. Jeske-Choiński], „*Stryj i synowiec*”, „Kurier Warszawski” 1888, nr 167, s. 2; M. G. [M. Gawalewicz], rec. *Stryja i synowca* Anieli Tripplinówny, „Kurier Codzienny” 1888, nr 167, s. 2–3; J. Ł. [W. Książek], „*Stryj i Synowiec*”, „Słowo” 1888, nr 135, s. 2; „*Stryj i Synowiec*”, „Kurier Poranny” 1888, nr 168, s. 4.
- 9 *do Frascati* – od kwietnia 1887 roku Konopnicka wynajmowała mieszkanie przy ulicy Wiejskiej 10, w należącej do hrabiego Władysława Branickiego willi na Frascati – warszawskim obszarze przy skarpie wislanej na wschód od placu Trzech Krzyży. Konopnicka 6 stycznia 1890 roku opuściła pałac i przeniosiła się do wynajętego niewielkiego pokoju na ulicy Nowy Świat 38.

3. List do Wiktora Hahna z 9 lutego 1908 roku

Szanowny Panie,

Najuprzejmiej dziękując za łaskawe nadesłanie mi Odezwy Komitetu uroczystości Słowackiego, proszę bardzo o położenie pod tą Odezwą mojego podpisu.

Z wysokim poważaniem

5

Maria Konopnicka

Abbazia d. 9/II 1908

Villa Regina

Objaśnienia

- nagłówek *Wiktor Hahn* (1871–1959) – historyk literatury i teatru, filolog klasyczny, bibliolog i bibliograf, edytor; nauczyciel gimnazjalny, profesor Uniwersytetu Lwowskiego, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i Uniwersytetu Warszawskiego, członek licznych towarzystw naukowych, m.in. Towarzystwa Filologicznego we Lwowie, Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu i Lublinie, Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza; współpracownik licznych periodyków, także naukowych, redaktor „Pamiętnika Literackiego” (1912–1921); badacz literatury polskiej epok dawnych, twórczości Józefa Ignacego Kraszewskiego i przede wszystkim życia i twórczości Juliusza Słowackiego; współwydawca (z Bronisławem Gubrynowiczem) pierwszej krytycznej

edycji zbiorowej *Dzieł Słowackiego* (Lwów 1909), autor m.in. wydanych z okazji jubileuszu *Szkiców literackich o Juliuszu Słowackim* (Brody 1909) i antologii poetyckiej *Juliusz Słowacki w poezji polskiej* (Lwów 1910); inicjator obchodów stulecia urodzin Słowackiego, sekretarz Głównego Komitetu Obchodu Setnej Rocznicy Urodzin Juliusza Słowackiego we Lwowie, autor dokumentującego jubileusz opracowania *Rok Słowackiego. Księga pamiątkowa obchodów urządzonych ku czci poety w roku 1909*, Lwów 1911. Zob. W. Suchodolski, Hahn Wiktor, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 9, Wrocław 1960–1961, s. 235–236.

- 2–3 *Odezwy Komitetu uroczystości Słowackiego* – 1909 rok ogłoszono na ziemiach polskich Rokiem Słowackiego w związku z jubileuszem stulecia urodzin (i zarazem sześćdziesięciolecia śmierci) poety. Uroczystości planowano bardzo starannie już od końca 1906 roku, gdy na posiedzeniach Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza we Lwowie Wiktor Hahn przedstawił koncepcję obchodów ku czci Słowackiego w całym kraju. Podczas zgromadzenia obywatelskiego we Lwowie 17 listopada 1907 roku przyjęto plan ceremonii i wybrano Komitet Obchodów Setnej Rocznicy Urodzin Juliusza Słowackiego, który stał się w istocie komitetem centralnym obchodów ogólnopolskich. Honorowym przewodniczącym Komitetu został Antoni Malecki, pracami kierował jako prezes Józef Kallenbach, sekretarzem ogólnym został Wiktor Hahn, który pozostawał *spiritus movens* lwowskich obchodów, a także zredagował tekst odezwy do narodu, którą wydano w marcu 1908 roku, przedrukując ją w większych dziennikach i rozpowszechniając jako osobną odbitkę. Hahn rozsyłał ją z prośbą o podpisy do wielu organizacji i osób w kraju i za granicą, a prezentowany list stanowi odpowiedź Konopnickiej na taką prośbę; podpis Konopnickiej widnieje pod opublikowaną odezwą. Zob. W. Hahn, *Działalność Komitetu obchodu setnej rocznicy urodzin Juliusza Słowackiego we Lwowie*, w: idem, *Rok Słowackiego. Księga pamiątkowa obchodów urządzonych ku czci poety w roku 1909*, Lwów 1911, s. 1–44; *Kalendarz życia i twórczości Juliusza Słowackiego*, opracował E. Sawrymowicz przy współpracy S. Makowskiego i Z. Sudolskiego, Wrocław 1960, s. 644–651; J. T. Lasecka, *Obchody ku czci Juliusza Słowackiego. Przegląd ważniejszych uroczystości*, „Prace Polonistyczne” 1977, seria 33, s. 235–256.

4. List do Wiktora Hahna z 25 marca 1909 roku

d. 25/III 1909

Szanowny Panie,

Pozwalam sobie zapytać Sz. Pana, na jaki cel została wydana książka o Żółkiewskim pod redakcją Pana?

Z poważaniem

Maria Konopnicka 5

Gran. Hotel: „Goldene Birne”

Styria

Objaśnienia

- 2 *o Żółkiewskim* – Stanisław Żółkiewski (1547–1620), hetman polny koronny (1588–1618), wojewoda kijowski (1608–1618), hetman wielki koronny i kanclerz wielki koronny (1618–1620), dowódca i zwycięzca w wielu kampaniach wojennych przeciwko Rosji, Szwecji, Turcji i Tatarom (m.in. pod Kłuszynem w 1610 roku), pisarz i pamiętnikarz; zginął 7 października 1620 roku po przegranej bitwie z Turcją pod Cecorą.
- 2–3 *książka o Żółkiewskim pod redakcją Pana* – w 1908 roku we Lwowie nakładem Księgarni Maniszewskiego i Meinharta i w Warszawie nakładem Wendego i Spółki wydano książkę pt. *Stanisław Żółkiewski w poezji polskiej. Szkic literacki* autorstwa Wiktora Hahna. Ta publikacja, wśród wielu innych poświęconych Żółkiewskiemu w 1908 roku, wiązała się z jego ponownym pogrzebem – 20 lipca 1905 roku podczas prac konserwatorskich w krypcie kolegiaty pw. Najświętszej Marii Panny, św. Wawrzyńca Męczennika i św. Stanisława Biskupa w Żółkwi odnaleziono trumnę ze szczątkami hetmana i członków jego rodziny, a 29 września 1908 roku prochy Żółkiewskiego złożono w nowym sarkofagu w podziemiach kolegiaty. Konopnicka była żywo zainteresowana książką Hahna o poezji poświęconej Żółkiewskiemu, ponieważ sama napisała w związku z ponownym pogrzebem wiersz pt. *Od hetmańskiej trumny* ogłoszony w 1908 roku w numerze 454 „Kurierza Lwowskiego” z 29 września (utwór wydano w *Poezjach* zebranych w 1916 roku – M. Konopnicka, *Poezje*, t. 8, wydanie zupełne, krytyczne, opracował J. Czubek, Warszawa [1916], s. 219–223). Pytanie Konopnickiej o tę – najwyraźniej nieznaną jej jeszcze – książkę Hahna w rzeczywistości mogło mieć na celu uzyskanie informacji, czy w ogóle i, jeśli tak, to w jaki sposób, jej utwór został w publikacji uwzględniony. Konopnicką mogły pod tym względem zaniepokoić informacje prasowe. Ignacy Chrzanowski w „Książce” w recenzji opracowania Hahna zarzucił mu pominięcie ważnych utworów, stwierdził, że w 1908 roku z okazji ponownego pogrzebu wyszło kilka drobnych poezji i *Duma o hetmanie* Stefana Żeromskiego, nie wspominał zaś o wierszu Konopnickiej, a na koniec stwierdził, że poezja polska nigdy nie złożyła hetmanowi należnego hołdu (I. Chrzanowski, *Hahn Wiktor, dr. Stanisław Żółkiewski w poezji polskiej. Szkic literacki* [...], „Książka” 1908, nr 12, s. 501). Podobnie Henryk Galle w „Tygodniku Ilustrowanym” wypominał Hahnowi nieuwzględnienie utworu, nie wspominał o Konopnickiej i podsumował, że w polskiej literaturze nie ma „ani jednego utworu, gdzie by ży-

wioły plastyczno-dziejowe wystąpiły z całą potęgą ekspresji” (H. G. [H. Galle], *Żółkiewski w poezji*, „Tygodnik Ilustrowany” 1909, nr 1, z 2 stycznia, s. 11). O wierszu Konopnickiej jako najwybitniejszym utworze związanym z ponownym pogrzebem Żółkiewskiego napisał jedynie Stefan Gacki w recenzji książki Hahna w „Kurierze Warszawskim” (St. G. [S. Gacki], *Z literatury*, „Kurier Warszawski” 1909, nr 79, z 20 marca, s. 5), ale w sposób, który nie musi potwierdzać obecności Konopnickiej w książce Hahna. W rzeczywistości Hahn uwzględnił wiersz Konopnickiej w zakończeniu swojego opracowania, poświęcił mu około strony tekstu, włączając cytaty, uznał go za najważniejszy z utworów związanych z uroczystościami w Żółkwi i zawierający piękną wizję poetycką, choć oczywiście wiersz ten pozostał w cieniu dzieła Żeromskiego, któremu poświęcono cały rozdział (w rozszerzonej edycji drugiej, opublikowanej w Poznaniu i Warszawie z okazji trzechsetlecia śmierci hetmana w 1920 roku, Hahn przedrukował wiersz Konopnickiej w *Dodatku* z kilkoma innymi utworami). Jeśli chodzi o pytanie Konopnickiej, na jaki cel społeczny czy charytatywny wydano książkę Hahna (może to nawet sugestia, że byłoby to właściwe?), to w wydawnictwie z 1908 roku oraz w jego recenzjach brak jakichkolwiek informacji, że dochód z książki miał być przeznaczony na konkretny cel. Krótka przedmowa zawiera jedynie refleksję o znaczeniu poezji historycznej dla młodych pokoleń, sugerując możliwe przeznaczenie wychowawczo-dydaktyczne publikacji.

5. List do Wiktora Hahna z 2 kwietnia 1909 roku

Szanowny Panie,

Najuprzejmiej dziękuję za łaskawie nadesłaną mi książkę o Żółkiewskim w poezji polskiej. Przeczytałam dziełko to z wielkim zajęciem i uznaniem dla pracy Szanownego Pana. Cudowna to postać, ten Hetman, opuszczony w śmiertelnym momencie walki.

5 Zbyt ogromna jednak na nasze czasy i na nasze lutnie.

Co do łaskawego zaproszenia mnie do czynnego udziału w uroczystościach ku czci Słowackiego, to tylko na razie odpowiedzieć mogę, że przy mocno rozwiniętej chorobie serca wyrzec się muszę publicznych wystąpień całkowicie. Wątpię też, ażeby zamiarowana kuracja, którą mam przedsięwziąć tej wiosny, mogła powrócić mi siły w odpowied-

10 niej mierze.

Piszę to z wielkim żalem – co do siebie, a z gorącym pragnieniem, aby „syn pieśni, syn królewski” uczczony został całą czcią i miłością serc naszych.

Wyrazy prawdziwego poważania łączę

M. Konopnicka

Wiedeń d. 2/IV 1909

Objaśnienia

6–7 *zaproszenia mnie do czynnego udziału w uroczystościach ku czci Słowackiego* – to zaproszenie Konopnickiej nie musiało mieć charakteru kurtuazyjnego czy związanego tylko z jej głośnym nazwiskiem cenionej literatki, ale uwzględniało zapewne także jej pracę historycznoliteracką, również nad dziełami romantyków, poświadczoną publikacjami w tym zakresie. Zob. np. M. Konopnicka, *Mickiewicz. Jego życie i duch*, Warszawa–Petersburg 1899; eadem, *Szkice. Bohdan Zaleski* – Adam Asnyk – Henryk Sienkiewicz, Lwów 1905.

8–9 *zamiarowana kuracja, którą mam przedsięwziąć tej wiosny* – Konopnicka, ze względu na chorobę serca, zimę i wiosnę spędzała zwykle wraz z Marią Dulębianką w podróży na południe i zachód Europy: do Włoch, Szwajcarii, Niemiec, gdzie klimat najbardziej sprzyjał jej zdrowiu. Z zachowanych listów do dzieci wynika, że w okresie, o którym tu mowa – od kwietnia do czerwca 1909 roku – przebywała w niemieckim uzdrowisku w Bad Nauheim. Zatrzymała się w prywatnym domu Holendrów, skąd jeździła do jednego z okolicznych „kurhausów”. W liście do Laury Pytlińskiej z 30 kwietnia 1909 pisała bardziej szczegółowo o owej planowanej na wiosnę kuracji: „Kąpieli szprudlowych muszę wziąć ze 12, a pauzy też między nimi zajmą drugie tyle. Dopiero jednak po tej pańszczyźnie będę mogła wyjechać z Nauheim [...]” (cyt. za: M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 878–879). „Szprudel” to według *Słowniczka wyrazów obcych* Michała Arcta (Warszawa 1899) gorące źródło wody mineralnej. Zabiegi lecznicze Konopnicka znosiła źle, szybko opadała z sił, doskwierało jej serce, narzekała na niesmaczne posiłki, a powrót do Żarnowca w czerwcu przyjął ją duża ulga.

11–12 *„syn pieśni, syn królewski”* – zastosowany tu jako peryfrastyczne określenie Juliusza Słowackiego cytat pochodzi z jego poematu dygresyjnego *Beniowski* (Lipsk, Leopold Micheisen, 1841) z *Pieśni V* (oktawa LXIX, w. 545; J. Słowacki, *Beniowski. Poema. Pięć pierwszych pieśni*, w: idem, *Dzieła*, t. 3, wydał H. Biegeleisen, Lwów 1894, s. 453). W tym czasie Konopnicka prawdopodobnie pracowała nad analizą i interpretacją *Beniowskiego* – w 1910 roku w Warszawie Wydawnictwo Księgarni St. Sadowskiego opublikowało pośmiertnie jako tom 41 serii „Nowości Literackie” zbiór szkiców literac-

kich Konopnickiej zawierający opracowanie *O Beniowskim*, którego tytuł zgodnie z wolą autorki (jak czytamy we wstępie *Od wydawców*) posłużył za tytuł całej książki w związku z obchodami Roku Słowackiego. Zob. M. Konopnicka, *O Beniowskim*, w: eadem, *O Beniowskim*, Warszawa 1910, s. 1–44.

6. List do Wiktora Hahna z 25 października 1909 roku

Szanowny Panie,

Dziękując uprzejmie za zaszczytne zaproszenie na jubileuszowe uroczystości Słowackiego, pośpieszam zawiadomić Szanowny Komitet, że z największym moim żalem z zaproszenia tego korzystać nie mogę.

Ciężko chora na serce, od dłuższego już czasu nie biorę osobistego udziału w publicznych obchodach, który to udział stanowczo jest mi wzbronionym. I dziś więc z daleka tylko radować się mogę widokiem zapału, jaki ożywia Szanowny Komitet, z czcigodnym jego Prezesem na czele: Dr A. Małeckim, który pierwszy w nas szczepił kult wysokiego dzieła Juliusza.

Proszę, raczcie, Szanowni Panowie, przyjąć moje serdeczne pozdrowienia i wyrazy prawdziwego poważania.

Maria Konopnicka

Żarnowiec d. 25/X 1909

Objaśnienia

- 8 *Dr A. Małeckim* – Antoni Małecki (1821–1913), historyk, historyk literatury, językoznawca, filolog klasyczny, slawista, edytor; nauczyciel gimnazjalny, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu w Innsbrucku, Uniwersytetu Lwowskiego, zastępca kuratora Ossolineum; członek organizacji i towarzystw naukowych, m.in. Akademii Umiejętności w Krakowie i Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk; współzałożyciel Macierzy Polskiej we Lwowie; autor podręczników gramatyki języka polskiego, licznych prac z historii języka i literatury polskiej, a także trzech dramatów historycznych; wybitny znawca i popularyzator twórczości Juliusza Słowackiego, autor monografii *Juliusz Słowacki. Jego życie i dzieła w stosunku do współczesnej epoki* (Lwów 1866–1867) i wydawca jego *Pism pośmiertnych* (Lwów 1866); honorowy prezes powołanego w 1907 roku Komitetu Obchodów Setnej Rocznicy Urodzin Juliusza Słowackiego. Zob. R. Skręt, *Małecki Antoni Józef*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 29, Wrocław 1974, s. 431–435.

Ciężko chora
na serce,
od dłuższego
już czasu nie biorę
osobistego udziału
w publicznych
obchodach

7. List do Wiktora Hahna z 13 maja 1910 roku

Szanowny Panie,

Słyszałam o tej kantacie, ale nic nie wiem o niej bliższego, i dlatego poinformować Pana nie mogę.

Z poważaniem

M. Konopnicka

Żarnowiec dz. 13/V 1910

Objaśnienia

- 2 *o tej kantacie* – ze względu na to, że nie znamy listu Wiktora Hahna z pytaniem, na które Konopnicka tu lakonicznie odpowiada, trudno ustalić, jakiego dzieła dotyczy wypowiedź. Formy i nazwy kantaty używano wówczas często dla dzieł literacko-muzycznych służących uczczeniu postaci i wydarzeń oraz związanych z nimi obchodów, w 1910 roku – np. pięćsetlecia Bitwy pod Grunwaldem czy zbliżającego się stulecia śmierci Tadeusza Kościuszki. Zważywszy na to, jaki temat dominował w korespondencji Konopnickiej z Hahnem w tym czasie, można domniemywać, że chodzi tu o jakiś utwór związany z jubileuszem Juliusza Słowackiego. Opublikowano wówczas dzieła: *Kantata ku czci Juliusza Słowackiego na*

chór mieszany lub dwugłosowy żeński z towarzyszeniem harmonium lub fortepianu do słów Edmunda Gergowicza, muzyka M. Signio, nakładem Księgarni Gubrynowicza i Syna, Lwów [1909]; E. Urbanek, Kantata ku czci Juliusza Słowackiego na chór dwugłosowy żeński z towarzyszeniem fortepianu lub harmonium, nakładem autora, Lwów 1909; Jemu, co jak płomienny słup. Kantata ku czci Juliusza Słowackiego do słów Stanisława Rossowskiego na chór mieszany z towarzyszeniem fortepianu dla użytku szkół średnich, ułożył J. Gall, S. A. Krzyżanowski, Kraków [1909]. Wydanie tego ostatniego utworu opatrzone na okładce dedykacją: „Czcigodnemu Komitetowi obchodu setnej rocznicy urodzin Juliusza Słowackiego”, jest więc prawdopodobne, że to właśnie wydawnictwo zainteresowało Hahna.

8. List do Zofii Rutkiewiczowej z 10 lutego 1910 roku

Nicea dn. 10/II 1910 r.

Droga Pani,

Wolałabym nie mieć tu Pani tak blisko, a wiedzieć, że Pani i Jej bliscy są zdrowi; ubolewam też serdecznie nad chorobą Syna i życzę najrychlejszego polepszenia.

Co do mnie, przyjechałam tu w bardzo złym stanie. Moja choroba serca zrobiła
5 znaczne postępy. Znalazłam tu, co rzadkie, lekarza rodaka, niezmiernie sumiennego, który prowadzi moją kurację, a dr Dobrzycki z Warszawy naradza się z nim od czasu do czasu.

Zdaje mi się, że Pani dobrze wybrała San Remo, a nie Niceę. Ciągła tu wrzawa,
10 automobile zatruwają powietrze, nie jest to już ta dawna Nicea pełna ogrodów. Wycięto dużo drzew, pobudowano wielkie kamienice, a żywioł moskiewski rozpanoszył się w całym mieście.

Nie chciałabym dotykać wielkiej rany serca Pani, ale niech nie boli! Niech nie boli! Serdecznie ściskam dłoń Pani.

M. Konopnicka

15 [Na marginesie dopisek:]
Za miłe słowa o „Balcerze” – dzięki.

Objaśnienia

nagłówek *Zofia Rutkiewiczowa z d. Tripplin* (ok. 1860–1919) – matka Bohdana (1887–1933), biologa i filozofa, profesora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, żona warszawskiego rejenta Ludwika Rutkiewicza (zm. 1903). Zob. S. T. Sroka, *Rutkiewicz Bohdan*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 33, Wrocław 1991–1992, s. 204–205.

2 *tak blisko* – jak wynika z listów Konopnickiej do córek Laury i Zofii z Nicei z 7 marca 1910 roku (Rps BUW nr 1425, k. 589–590, Rps BUW nr 1426, k. 96–97; M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 912–913), Rutkiewiczowa wraz z synem przebywała w tym czasie w San Remo i kilkakrotnie pisała do Konopnickiej.

3 *nad chorobą Syna* – syn Zofii Rutkiewiczowej, Bohdan, zagrożony chorobą płuc, odbywał od 1906 roku wieloletnią kurację za granicą – w południowej Francji, na Riwierze Włoskiej, w Szwajcarii i ponownie we Francji. Towarzyszyła mu matka, o czym dowiadujemy się ze wspomnianych listów Marii Konopnickiej do córek.

5 *lekarza rodaka* – mowa o bliżej nieznanym doktorze Walewskim, którego Konopnicka poznała najpóźniej w 1909 roku w Nicei – w liście do Jana Konopnickiego z Nicei z 27 grudnia 1909 roku (Rps BUW nr 1424, k. 44–45; M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 904) pisała: „W dniu imienin Twoich piszę, znacznie już silniejsza, po przerwaniu tej uporczywej kuracji mlecznej. Obaj doktorzy, Dobrzycki i Walewski, bywają jeszcze co dzień; ale mi dużo już lepiej, tylko jeszcze nie wychodzę na świat”, a w liście do Zofii Mickiewiczowej z Nicei z 7 marca 1910 roku (Rps BUW nr 1425, k. 589–590; M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 913) czytamy: „Co dzień prawie przychodzi Méyet i doktor Dobrzycki. Opowiadają różne facecje, żeby mnie rozweselić. Doktor Walewski jest od aplikowania leków”.

6 *dr Dobrzycki* – Henryk Dobrzycki (1841 lub 1843–1914), lekarz, społecznik, filantrop, pionier lecznictwa klimatycznego i sanatoryjnego na ziemiach polskich, założyciel pierwszego nizinnego sanatorium gruźliczego w Mieni k. Mińska Mazowieckiego dla niezdolnych oraz sanatorium gruźliczego w Rudce k. Mrozów, dyrektor Zakładu Wodoleczniczego-Klimatycznego i Kumysowego w Sławucie; prezes wydziału higieny zdrojowisk i miejscowości klimatycznych Warszawskiego

Moja
choroba serca
zrobiła znaczne
postępy

Towarzystwa Higienicznego, członek Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Kasy im. Józefa Mianowskiego, Biblioteki Publicznej i Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych; autor licznych publikacji naukowych i popularyzatorskich z zakresu higieny i leczenia zdrojowiskowo-klimatycznego; miał zainteresowania i uzdolnienia artystyczne, był inicjatorem adresu do Józefa Ignacego Kraszewskiego i delegatem polskich lekarzy na jego jubileusz w 1879 roku, stworzył z Henrykiem Piątkowskim i wydał własnym nakładem album rycin *Andriolli w sztuce i życiu społecznym* (Warszawa 1904), założył z Leopoldem Méyetem Sekcję im. Fryderyka Chopina przy Warszawskim Towarzystwie Muzycznym. Zob. L. Zembrzski, *Dobrzycki Henryk*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 5, Wrocław 1939–1946, s. 270–271.

- 9 *nie jest to już ta dawna Nicea* – ok. 1875 roku Konopnicka zaczęła mieć dolegliwości górnych dróg oddechowych. Za namową lekarza dla podreperowania zdrowia opuściła rodzinę i kraj. Zwykle wybierała uzdrowiska i miejscowości o korzystnym klimacie, szczególnie upodobała sobie Włochy, a najchętniej zatrzymywała się w Nicei. Wyrazem szczególnego przywiązania poetki do tej miejscowości jest szkic o giełdzie kwiatowej w Nicei (M. K. [M. Konopnicka], *Nizza*, „Kurier Warszawski” 1893, nr 103, s. 1–2; nr 104, s. 1–3; M. Konopnicka, *Na kwiatowej giełdzie*, w: eadem, *Ludzie i rzeczy. Szkice i obrazy*, Warszawa 1898, s. 299–314), w którym opisuje pełną barw, przepychu i obfitości giełdę kwiatową w Nicei, ułożoną równolegle do morskiego wybrzeża, przyciągającą spragnionych rozrywek gości i okolicznych mieszkańców. Zob. T. Budrewicz, *Konopnicka – kwiaty, wystawy, reportaże. (Uzupełnienia bibliograficzne i tematyczne)*, „Ruch Literacki” 2021, z. 5, s. 723–736.
- 10 *żywił moskiewski* – przybysze z Rosji
- 12 *wielkiej rany serca Pani* – mowa być może o ciężkim stanie zdrowia syna adresatki, Bohdana Rutkiewicza, a może o innym, nieznanym jej problemie osobistym
- 16 *o „Balcerze” – Pan Balcer w Brazylii*, poemat epicki Marii Konopnickiej na temat emigracji ekonomicznej polskich chłopów w Brazylii, powstał w latach 1891–1909, był wydawany we fragmentach w czasopiśmie („Biblioteka Warszawska” 1892, t. 3, 4, 1897, t. 4, 1900, t. 4, 1901, t. 4, 1906, t. 1, 1908, t. 1–4, 1909, t. 1; „Wędrowiec” 1894, nr 6; „Przegląd Poznański” 1896, nr 10; „Słinks” 1910, t. 4; „Tygodnik Mów i Powieści” 1910, nr 43), a w formie książkowej został opublikowany w Warszawie i Krakowie przez Gebethnera i Wolffa z datą 1910, przy czym „pierwszy tyśiąc” wyszedł jeszcze w 1909 roku (o czym Konopnicka pisała do syna Jana z Nicei 27 grudnia 1909 roku; Rps BUW 1424, k. 44–45; M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 904), a w 1910 roku przygotowano następne dodruki. Tak więc gdy Konopnicka dziękowała Rutkiewiczowej za pozytywną ocenę *Pana Balcera w Brazylii* 10 lutego 1910 roku, adresatka listu mogła już znać wydanie książkowe poematu jako nowość wydawniczą.

9. List Edwarda Janickiego do Marii Konopnickiej (niedatowany, [1905?])

Wielmożna Pani Dobrodziejko!

Donoszę uprzejmie, że w żaden sposób w sobotę Mszy św. na intencję oznaczoną odprawić nie mogę – natomiast takową odprawić bym mógł dnia 26° bm., tj. we czwartek o godzinie 9^{tej} rano, lub w inny dzień na drugi tydzień. Proszę mię powiadomić.

Z głębokim szacunkiem

5

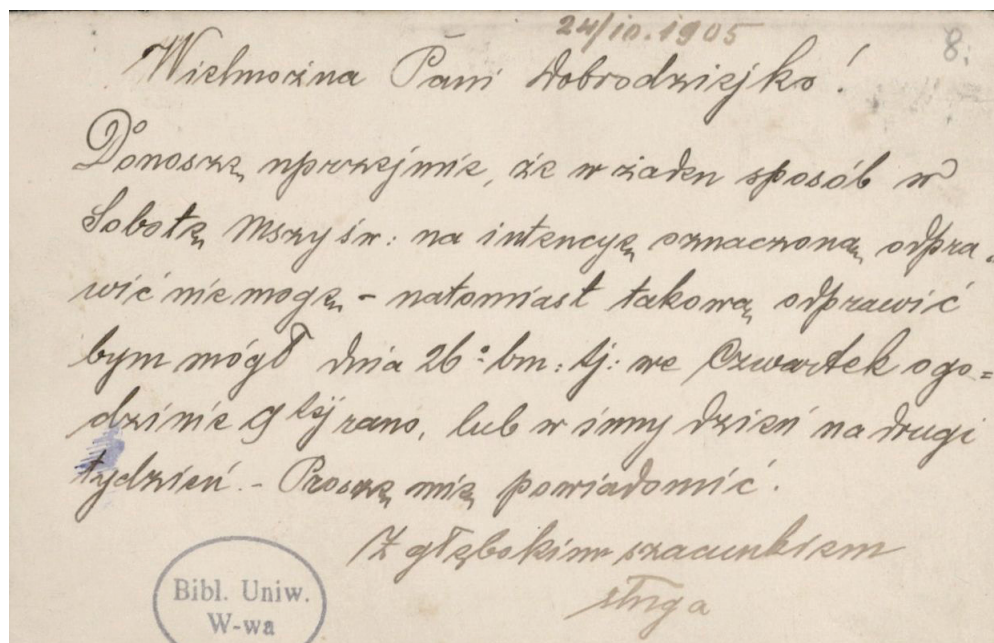
sługa

Objaśnienia

nagłówek *Edward Janicki* (1843-1915) – po przyjęciu święceń kapłańskich w 1869 roku pracował jako wikary w Łączkach Jagiellońskich, następnie od 1876 roku był administratorem, a później proboszczem parafii w Jedliczu, od 1902 roku również dziekanem jasielskim; wieloletni wicemarszałek rady powiatowej w Krośnie oraz działacz społeczny i organizator życia publicznego w Krośnieńskim; prowadził bogatą działalność na rzecz parafii i lokalnego społeczeństwa, m.in. doprowadził do remontu starego kościoła i budowy plebanii, działał w Komitecie budowy pierwszej w okolicy murowanej szkoły, wspierał finansowo edukację zdolnych dzieci włościan. Do parafii Jedlicze należały okoliczne wsie, w tym Żarnowiec, gdzie w latach 1903–1910 przebywała często Maria Konopnicka, która osiemnastowieczny dworek w tej miejscowości otrzymała jako dar od narodu polskiego z okazji dwudziestopięciolecia twórczości pisarskiej. Początkowo proboszcz jedlicki mógł być zaniepokojony przybyciem Konopnickiej na stałe do Ziemi Krośnieńskiej, tę niepewność podsycalo zapewne rozpowszechniane ostrzeżenie biskupa łucko-żytomierskiego Karola Niedziałkowskiego: „[...] po co uczyć wieśniaków czytać? Żeby czytali Konopnicką i dokonywali chłopskiej rewolucji?” (cyt. za: L. Magnone, *Maria Konopnicka. Lustra i symbole*, Warszawa 2011, s. 63). Jednak relacje Konopnickiej z ks. Janickim musiały być co najmniej poprawne. Jak wynika z zachowanej *Kroniki Szkoły Ludowej w Żarnowcu*, poetka chętnie uczestniczyła w uroczystościach związanych z rozpoczęciem roku szkolnego, organizowanych i prowadzonych przez ks. Edwarda Janickiego zgodnie z obowiązującą w Galicji ustawą o zwierzchnictwie miejscowej rady parafialnej nad szkołami ludowymi (Z. Łopatkiewicz, *Maria Konopnickiej żamowieckie lata*, Jedlice 2013, s. 198). We wrześniu 1908 roku Konopnicka wraz z Marią Dulebianką zostały zaproszone na premierę komedii *Gorzalka* wystawionej w miejscowym teatrze włościańskim, o czym poetka wspominała w liście do Zofii Mickiewiczowej z 5 września 1908 roku: „[...] czybyś się spodziewała, że w Jedliczu urządzili teatr wło-

ściański? Naturalnie byliśmy na otwarciu. My, dziekan i wikary, poczta, doktor, nauczycielstwo męskie i żeńskie – słowem sam cymes” (Rps BUW 1425 III, k. 551–554; M. Konopnicka, *Listy do synów i córek*, s. 859).

- 2 *Mszy św. na intencję oznaczoną* – mowa o mszy świętej zamawianej przez Marię Konopnicką w intencji syna Tadeusza. Najstarszy syn poetki, urodzony 1 czerwca 1863 roku, zmarł na skutek komplikacji pooperacyjnych 12 stycznia 1891 roku, niedługo po wyjeździe matki z kraju. Konopnicka obchodziła rocznicę śmierci syna, pamiętała również o jego urodzinach i imieninach, zamawiając na te dni msze za duszę Tadeusza.
- 3 *26° bm., tj. we czwartek* – słowa ks. Janickiego dotyczą najprawdopodobniej mszy w intencji Tadeusza Konopnickiego zamawianej z okazji imienin. Wspomnienie liturgiczne św. Judy Tadeusza przypada zasadniczo 28 października. W 1905 roku, na który datuje list ks. Janickiego dopisek sporządzony zapewne przez Jana Baculewskiego, 28 października rzeczywiście wypadł w sobotę. Nie mogąc odprawić mszy w sobotę 28 października, ksiądz zaproponował Konopnickiej termin wcześniejszy o dwa dni – czwartek, 26 października.

24/10.1905 8.
 Wielmożna Pani Dobrodziejko!
 Donoszę nprzejmnie, że w żaden sposób w
 Sobotę Mszy św. na intencję oznaczoną odpra-
 wić nie mogę, - natomiast takomą odprawić
 bym mógł dnia 26° bm. tj. we Czwartek ogo-
 dzimie o godzinie, lub w inny dzień na drugi
 tydzień. - Proszę mię poinformować.
 Ks. Edward Janicki
 struga

Bibl. Uniw.
W-wa

Il. 3. List Edwarda Janickiego do Marii Konopnickiej (niedatowany); źródło: Rps BUW nr 1427, k. 8

Key Words: Maria Konopnicka, Felicjan Faleński, Wiktor Gomulicki, Wiktor Hahn, history of Polish literature, edition of correspondence, private correspondence

Abstract: The subject of the article is Maria Konopnicka's unpublished correspondence with five people, including nine small letters from the years 1888–1910, stored in the Manuscripts Department of University of Warsaw Library. Among the recipients are Felicjan Faleński, Wiktor Gomulicki and Wiktor Hahn. The letters concern e.g. Maria Konopnicka's participation in Polish scientific and cultural life in the second half of the 19th century and the beginning of the 20th century. Scientifically researched and placed in a broad biographical and historical context, these texts can be an important source for research on the life of Maria Konopnicka and Polish culture at the turn of the 19th and 20th century.